

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

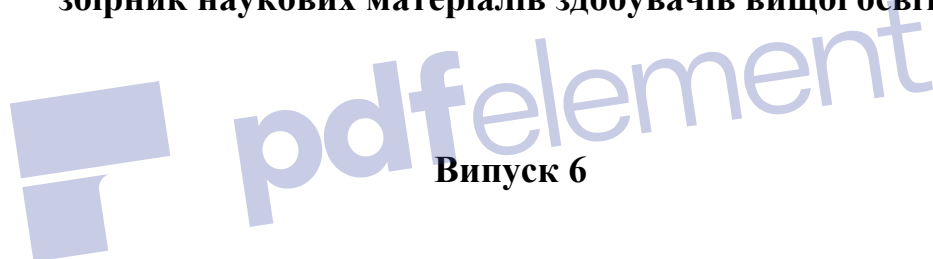
Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 6
2022

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Рівне, 2022

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 6. Рівне : РДГУ, 2022. 136 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 11 від 24 листопада 2022 р.)*

УДК 159.9.07-026.15

ПРОБЛЕМА КРЕАТИВНОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**Кобець Дарина, здобувач ОС «магістр»**

спеціальності 053 «Психологія (практична психологія)», 2 курс, РДГУ

Науковий керівник: Корчакова Н.В., доктор психологічних наук, професор

Постановка проблеми. Соціальні, культурні та економічні умови сучасного розвитку світу загалом та українського суспільства зокрема значною мірою детермінуються викликами загрозами й глобального характеру. Здатність особистості відповідати на них визначає у спільність її адаптації та соціалізації. Адже потрібними та необхідними наразі стають не стільки знання, скільки вміння здійснювати аналіз подій, процесів і явищ, які відбуваються в навколишньому середовищі, на основі отриманої інформації, вміння прогнозувати та передбачати ці явища, впроваджувати отримані результати в дійсність для вирішення проблем різного характеру не лише за допомогою стандартних способів, але й неординарно, по-новому. Це, в свою чергу, потребує принципового оновлення типу мислення, що зробить можливим генерувати велику кількість різних ідей, оригінальних рішень. Особистість, що має такий тип мислення, сформований комплекс відповідних умінь та навичок, вважається креативною, творчою. Саме в такій креативній особистості є потреба в різних сферах життя та діяльності держави та суспільства.

Відтак, креативність, її розвиток та умови, що його забезпечують, – комплексна проблема, яка у зв'язку зі своєю актуальністю притягує до себе значний науковий інтерес.

Метою дослідження є аналіз проблеми креативності як унікального психологічного феномену.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «креативність» тлумачиться науковцями з точки зору різних підходів, у тому числі, по-різному визначається місце креативності у структурі особистості, джерела та умови її розвитку, рівень усвідомлення проявів креативності та ін. Дослідниками розглядається креативність в якості: загальної здатності до творчості (Л. Байтімерова, К. Батовріна, Л. Виготський, В. Дружинін та ін.); властивості особистості (Є. Гергель, Дж. Гілфорд, Е. Торренс та ін.); здатності особистості створювати оригінальні цінності, виходити за межі ситуації (Ф. Баррон, Д. Богоявленська, С. Медник, та ін.); процесу прояву власної індивідуальності (О. Войтенко, О. Яковлева, К. Шмідт та ін.); творчих інтелектуальних здібностей, в тому числі здатності привносити щось нове у досвід (Ф. Баррон та ін.); здатності усвідомлювати прогалини та суперечності, також формулювати гіпотези стосовно елементів ситуації, яких не вистачає (Е. Торренс); здатності породжувати оригінальні ідеї в умовах вирішення або постановки нових проблем (М. Воллах); здатності відмовлятися від стереотипних способів мислення (Дж. Гілфорд).

Як зазначає В. Павленко, вперше термін «креативності» був використаний у 1922 р. Д. Сімпсон, який вважав що це здатність людини відмовитися від стереотипного типу мислення, можливість руйнувати загальноприйнятий, звичний порядок структурування ідеї у процесі мислення [3]. У якості окремого поняття креативність була виділена в 50-х рр. ХХ століття в розробках Дж. Гілфорда, який вважав її здатністю відмовитися від стереотипного способу мислити [1].

Швидкий розвиток теорії креативності характеризувався тим, що вже в 60-х роках ХХ століття було виділено понад шістьдесят визначень поняття креативність з точки зору: теорії гештальту (креативний процес зображувався як руйнування існуючого гештальту з метою побудови кращого), інноваційного типу (оцінка креативності здійснювалася за новизною кінцевого продукту), естетичних та експресивних течій (враховувалося самовираження, властиве конкретному творцю), психоаналітичного або динамічного підходу (опис креативності та форм її прояву через постійно діючі та змінні якості

особистості), проблемного розгляду (пов'язувалися з алгоритмом процесу розв'язання завдань).

У середині ХХ століття відбулася актуалізація комплексних досліджень проблем творчості, які часто прирівнювали до креативності. Більшість зарубіжних психологів розглядали креативність в якості аспекту інтелекту (Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Л. Термен, Е. Торренс, та ін.). Низка науковців, таких як А. Маслоу, А. Олох, А. Танненбаум та ін. вважали, що головну роль в детермінації творчої активності, творчої поведінки відіграє інтелект, цінності, мотивації, властивості та якості особистості, а власне творчих здібностей як таких не існує. Креативність як дивергентні здібності є одним з типів інтелектуальних здібностей, як і конвергентні здібності, здатністю навчатися із особливими пізнавальними стилями. Як стверджує науковця, креативність є здатністю породжувати велику кількість оригінальних різноманітних ідей за умов нерегламентованої діяльності. У вузькому змісті креативність є дивергентним мисленням, основною особливістю якого виступає готовність висувати велику кількість однаково вірних ідей відносно одного й того ж об'єкта. Дивергентні здібності за показниками оригінальності та швидкості ідей (в тестах вербальної та невербальної креативності) засновані на високому рівні мимовільного інтелектуального контролю та сформованості понятійного досвіду. Особистість, яка наділена креативністю, наголошує К. Ніколенко, зазвичай має високий рівень інтелекту в повсякденному житті та здатна раціонально вирішувати проблеми, що виникають. Проте, часто така особистість вважає за краще діяти під керівництвом інтуїції та високо цінує ірраціональність як в собі, та і в інших. По досягненню певного рівня інтелект починає пригнічувати креативність, тобто особа, яка володіє високим інтелектуальним рівнем, може і не мати високого творчого потенціалу [2].

Креативність особистості, на думку А. Сологуба, народжується в синергетичному механізмі взаємодії інтелекту та емоцій, що зумовлюється її природою. Креативність без кожного з цих складників неможлива, а якщо їх розвиток слабкий, рівень креативності буде низьким. Вчений зауважив: «Розглядаючи вплив інтелекту на креативність, необхідно розуміти першу, як необхідну, але недостатню умову наявності другої, оскільки в детермінації творчої поведінки значну роль відіграють потреби, мотивація, цінності та особистісні риси» [4]. Таким чином, інтелект є основою креативності в якості самостійного чинника, а сама креативність зароджується в інтелекті і залежить від індивідуальних психологічних особливостей особистості. У сучасній вітчизняній психологічній науці більшість авторів розглядає креативність не як процес творчого чи продуктивного мислення, а як власне властивість особистості.

Загалом креативність як здатність до творчості, на думку В. Павленко, це загальна властивість особистості, що має прояв у творчому процесі в якості здатності породжувати оригінальний, різноманітний, соціально-важливий продукт та продуктивні шляхи його застосування, здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях [3].

Креативність як здатність до генерування нових ідей у дитячому віці аналізується у роботах Т. Lubart, С. Pacteau, А.У. Jaque, Х. Caroff (2010). Вони розглядають цю здатність як основу творчого потенціалу дітей [6].

Висновки. Таким чином креативність можна визначати як: здатність породжувати нестандартні та незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем у мисленні, швидко віднаходити нестандартні способи вирішення проблемних ситуацій; здібність, яка відображає глибинну властивість особистості до створення оригінальних цінностей, прийняття нестандартних рішень, уникнення стереотипних способів мислення; духовна здібність цілісної (культурної) особистості до створення нового соціально важливого продукту (матеріального чи ідеального) завдяки мотивації успіху, стану психофізіологічної конвергентності, збагаченню морального досвіду.

Список використаних джерел

1. Гілфорд Дж. Три сторони інтелекту. Пер. з англ. Е. А. Голубєвої. *Психологія мислення* / ред. А. М. Матюшкіна. Москва : Прогрес, 1965. С. 443–456 [на рос. мові]
2. Ніколенко К. В. Креативність як чинник соціальних змін : Дис... канд. наук: 09.00.03 Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Кривий Ріг. 2017. 187 с.
3. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. Житомир, 2016. Вип. 11. С.120–131.
4. Павленко В. В. Особливості розвитку креативного мислення школярів. *Креативна педагогіка*. 2015. № 10. С. 104–109.
5. Сологуб А. І. Креативність старшокласника для сталого розвитку суспільства. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. №6. с. 5-10.
6. Lubart T., Pecteau C., Jacque A.Y., Caroff X. Children's creative potential: an empirical study of measurement issues. *Learning and Individual Differences*. 2010. № 20. P. 388–392.

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНІ ПАТЕРНИ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ РАНЬОГО ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Коваленко-Сорокіна Світлана, здобувач ОС «магістр» спеціальності 053

Психологія, 1 курс, Криворізький державний педагогічний університет

Керівник: Токарева Н. М., доктор психологічних наук, професор

Особистісні сценарії самоздійснення сучасної молоді реалізуються в складних емоційно напружених умовах війни й пов'язаних з нею травматичних ситуацій. Це суттєво ускладнює екзистенційні координати життєтворення особистості [1; 3], детермінуючи стресові реакції, складні фрустраційні переживання, що є особливо значущим на шляху дорослішання людини, зокрема – у ранньому юнацькому віці. Тож перед психологами України постає проблема віднайдення оптимальних шляхів форматування конструктивних моделей опанувальної поведінки як особистісного ресурсу школярів юнацького віку, котрі у площині переживання кризи ідентичності набувають особливої здатності моделювати індивідуальні стратегії поведінки в несталому (та/або травматичному) життєвому просторі [1, с. 56 – 112].

У своєму дослідженні ми мали за мету аналіз психологічних патернів виявлення конструктивних копінг-стратегій поведінки особистості школярів раннього юнацького віку (16 – 17 років). Ми припустили, що копінг-поведінка старшокласників обумовлена особливостями структури їх базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів. Вибіркову сукупність склали 153 учні 10 – 11-х класів загальноосвітніх середніх шкіл міста Кривого Рогу.

Інтегруючи погляди багатьох науковців-дослідників копіngu [1; 2; 3], відображені у диспозиційному, ситуаційному та інтегративному підходах, ми розглядаємо поняття копінг у широкому контексті як сукупність способів поведінки людини у складних (кризових, травматичних та/або стресових) ситуаціях, здатних змінити життєвий простір особистості. Опанувальна поведінка (копінг-поведінка) реалізується за допомогою обраних копінг-стратегій із урахуванням особистісних копінг-ресурсів. Копінг-стратегії розглядаються науковцями як інтеріоризований засіб управління стресом та/або як актуальні відповіді особистості на загрозу середовища. Копінг-ресурси, як наголошує І. О. Корнієнко, є відносно стабільними характеристиками особистості (Я-концепція, локус контролю, емпатія, рефлексія, досвід тощо) [1, с. 143]; копінг-стратегії та копінг-ресурси особистості можуть інтерпретуватися як патерни копінг-поведінки.